

Garai Imre rövid boldogsága

AZ erdő mélyén megbúvó egykori főúri kastélyt Oroszország új urai pártüdülőknek használták. Az elvtársak, hasonlóan az elődeikhez, a cárokhoz, nemesekhez, a jó levegő mellett a pompát és a kényelmet sem vetették meg. A gyönyörű klasszicista kastély így megmenekült a rombolástól, az enyészettől, és a bútortzatát sem hordták szét a polgárháború alatt, eredeti pompájában tündökölhettek tovább. Az épület fehér falai éles kontrasztot alkottak a kastélyt körülölelő, nyár lévén, buján zöldellő parkkal. Csak az udvaron parkoló katonai járművek, az oszlopos, erkéllyel koronázott bejárat előtt hanyagul strázsáló őrök, az örökké járó motorral várakozó, érkező és távozó motoros futárok jelezték, hogy háború van. Mivel az ezerkilencszáznegyvenegy, mindent elsöprő német offenzíva idején a kétségbeesetten védekező Vörös Hadsereg nem alakította át erőddé, és a visszavonulás során felgyújtani is elfelejtette a kastélyt, így sérülés nélkül, berendezve került előbb a németek, majd a következő évben az őket váltó magyar megszálló alakulatok kezébe. A szállásmesterek tökéletesen alkalmasnak találták arra, hogy a parancsnokság itt rendezkedjen be.

A kastély számtalan szalonjából az egyiket, amelynek falait kissé keleties hangulatot árasztó, arany színű tapéta fedte, az egykori nyaraló közönség számára mozinak rendezték be. A megszállást követően a hadosztály parancsnoksága itt tartotta a tiszteknek az eligazítást. Ezen az álmos nyári délutánon csak két férfi tartózkodott a teremben; mindketten a Magyar Királyi Honvédség gyalogságának tábori egyenruháját viselték. Az egyik, egy alacsony, széles vállú, de már gömbölyödő hasú, őszülő férfi, fűzőld hajtókáján három aranycsillaggal, a mozivásznon helyére akasztott, nagyméretű hadműveleti térkép előtt állt, s mint ha csak előadást tartana, a kezében tartott lovaglópálcával hol ide, hol oda bökött a térképen, attól függően, hogy éppen miről beszélt. Egyszemélyes hallgatósága a nézőtérén foglalt helyet, és percről percre lankadó figyelemmel, amit szigorú arckifejezéssel próbált pallástolni, időnként jegyzetelt az ölébe fektetett fekete bőrkötésű noteszben. Az éles profilú, barna, kunarcú férfi, keskeny szája fölött vékony, divatos bajusszal, hajtókáján egy aranycsillagot viselt, posztó zubbonyának jobb mellsebe felett pedig a haditudósítók számára rendszeresített megkülönböztető jelvényt, amely kiterjesztett szárnyak között lángoló fátylára fektetett római kardot ábrázolt.

– Nézze, őszinte leszek magához, aztán azt ír meg belőle, amit akar, meg persze amit majd engedélyeznek a felettesei – folytatta ugyanazzal a lendülettel a térkép előtt álló százados, amellyel korábban, hosszú percekben át elmagyarázta a hadosztály szervezeti felépítését, harctéri feladatait és a német parancsnoksághoz fűződő, meglehetősen kusza viszonyát. – A helyzetünk egyáltalán nem rózsás. Nap mint nap harcban állunk egy kegyetlen, kíméletet nem ismerő ellenféllel, aki minden tekintetben előnyben van velünk szemben: nem hord egyenruhát, sem más megkülönböztető jelzést, két akció közt könnyedén elvegyül a civil lakosság közt, amelynek számíthat a támogatására. És ha mindez nem lenne elég, itt van még a terep, ami tovább nehezíti a dolgunk. Az általunk biztosított terület északi határa a brjanszki erdőség: nagyjából száz kilométer hosszúságban és ötven kilométer szélességben húzódik délnyugat-északkelet irányban. Az erdőséget nyugatról a Gyeszna folyó határolja. A Gyeszna katonai értelemben nem túl széles, egy szabályos háborúban nem jelentene különösebb akadályt, de nem győzöm hangsúlyozni, hogy itt most másfajta háborút vívunk. A mi szakaszunkon a folyó szélessége úgy hatvan-nyolcvan méter lehet, de mivel viszonylag lassan folyik, az árterülete igen kiterjedt, és völgyének szélessége néhol eléri a tíz-tizenöt kilométert, ráadásul a folyó igen kanyargós, remek búvóhelyet kínál az ellenségnek, és az előbb említettek miatt az átkelés nekik sem jelent akadályt. A brjanszki erdőtől húsz-harminc kilométerre terül el a Csinelj-erdő... de látom, hogy már kezdem unatni, hadnagy – szakította meg a kisebb földrajzi előadásnak is beillő helyzetismertetését a százados. A hangjában nyoma sem volt neheztelésnek, sőt még egy cinkos félmosolyt is megengedett magának, mintegy maga is belátva, hogy a vendége nem azért jött a hadosztály parancsnokságára, hogy megírja a környék víz- és természetrajzát.

– Elnézését kérem – szólalt meg a százados előadása alatt első ízben a hadnagy. Feszült figyelmet mímelni próbáló arckifejezése ellazult, mosoly suhant át az arcán. – Bevallom, hogy elkalandoztam. De folytassa, kérem, figyelek – tette hozzá udvarias hangon, miközben rendezte az arcvonásait, felemelte és írásra készen a jegyzetfüzet fölé tartotta a tollát, hogy jelezze érdeklődését.

– Ugyan, hadnagy – legyintett a százados. – Hagyjuk az udvariaskodást! Inkább mondja el, mire kíváncsi.

– Nos, ha már szóba hozta – ejtette vissza az írószközt a noteszébe a hadnagy –, szeretnék ennél valami konkrétabbat látni, hogy legyen anyagom az íráshoz.

A hadnagy igyekezett diplomatikusan fogalmazni. Amennyire a rövid ismeretség engedte, egészen megkedvelte a hadosztálytól összekötő tisztként kirendelt századost. De még neki sem árulhatta el, hogy a vezérkar elégedetlen volt a fronton működő haditudósítók munkájával. Az volt a véleményük, hogy az írásaik szürkék és érdektelenek. Ezért elhatározták, hogy egy olyan különtudósítói csoportot hoznak létre, amely jó tollú, katonaviselt újságírókból áll. Garai Imrét, a *8 Órai Újság* főállású munkatársát, tartalékos gyalogsági hadnagyot napra pontosan két hónapja tájékoztatták reaktiválásáról a Vezérkari Főnökség 6. osztályának székhelyéül szolgáló, Fortuna utca 21. szám alatti kis barokk palotában, egyben áthelyezéséről a különtudósítói egységhez.

– Szóval újra egy kis puskaport akar szagolni.

– Mire gondol? – kérdezte Garai kimért hangon, miközben érezte, hogy gombóc nő a torkában.

– Természetesen a Nagy Háborúra.

A százados, Garai korát megsaccolva, joggal következtetett arra, hogy a vele szemben ülő haditudósító megjárta az akkor már huszonnégy éve véget ért világéget, amelyet akkoriban csak Nagy Háborúként emlegettek.

– Kimaradtam belőle. Mire befejeződött a kiképzésem, már mindennek vége volt – felelte a hadnagy színtelen hangon.

– Ó, értem – mondta a százados rövid, zavart csönd után. – Szerencséje volt – tette még hozzá, mintegy vigasztalásképpen. De most rajta volt sor, hogy magyarázkodásba kezdjen az ennyi év távlatából is defetistának tűnő szavai miatt: – Tudja, mindkét bátyám ott esett el.

– Ahogy mondja, szerencsém volt – hagyta rá Garai.

Már mások is, köztük nem egy katonaviselt ember, a századossal egyező véleményen volt, ha szóba került Garai elmaradt frontszolgálat. Olyan sokan és olyan sokszor mondták el neki, hogy egy idő után, feledve a fiatalkori hévet, maga is a józan ész pártjára állt: belátta, jobban járt, hogy az a vonat nem indult el vele az olasz frontra, ahová az egységét szánták – de azért, ha itt-ott társaságban vagy négy szemközti beszélgetésben szóba jött a Nagy Háború, mindig valami ürességet érzett magában, és ahogy a helyzet engedte, igyekezett kivonni magát a társalgásból.

– Az én bátyám is ott volt – folytatta Garai, mintha egy el nem hangzott kérdésre válaszolt volna.

– Sajnálom – mondta a százados.

– Elnézését kérem, rosszul fogalmaztam. Az én bátyám hazajött – tisztázta gyorsan a félreértést Garai, majd maga sem értette, miért, de hozzátette: – Tudja, ő egy igazi hős volt.

– Valóban? – kérdezte őszinte érdeklődéssel a hangjában a százados.

– Igen. Megkapta a Mária Terézia-rend lovagkeresztjét – folytatta Garai, aki már bánta, hogy szóba hozta a dolgot, de nem tehetett róla, a Nagy Háború említése mindig két dolgot juttatott azonnal az eszébe. Az egyik Géza hőstette volt, amelyet a hadvezetés az akkori magyar katonának adható legmagasabb kitüntetéssel jutalmazott. A hadnagy, hasonlóan a család minden tagjához, roppant büszke volt a bátyjára. És persze ott volt még az ő, mások szerint hallatlanul nagy szerencséje, hogy az utolsó pillanatban lemaradt a mézsárszékről.

– Valóban kivételes személyiség lehet a bátyja – bólintott a százados, akire szemmel láthatóan nagy hatást tett a Mária Terézia-rend említése. – Szívesen megszorítanám a kezét.

– Nos, ha a János Kórházban jár, amit őszintén nem kívánok önnek, keresse meg nyugodtan dr. Garai Gézát, a bátyám ott főorvos a sebészetben.

Pillanatnyi csend ereszkedett a két tiszt közé, amelyet végül a százados tört meg:

– Nos, hadnagy, akkor, ha jól veszem ki korábbi szavaiból, terepre szeretne menni.

– Igen, azt hiszem, az lenne a legjobb – bólintott Garai. – Úgy gondolom, enélkül az írásaim szürkék és érdektelenek lesznek – idézte a hadnagy akaratlanul is a vezérkar sommás véleményét kollégái tudósításairól.

Nem telt bele két napba, és a hadnagy a kastély lépcsőjéről hallgatta a dandárparancsnok beszédét, amelyet a palota bejárata feletti erkélyéről intézett a partizánvadászatra induló különítményhez. Az ezredes külön engedélye alapján Garai is csatlakozhatott hozzá. Mialatt az ezredes a bolszista gonosztevők, banditák elleni harcról, elszántságról és a haza iránti hűségéről szónokolt, a hadnagnak volt ideje alaposan szemügyre venni leendő társait.

Valamennyien jól fel voltak fegyverkezve. A karabélyok mellett Király-géppisztolyok, géppuskák és golyószórók alkották a nagyjából század erejű magyar honvédcsoport kézi fegyverzetét. A katonák úgy roskadoztak a rájuk aggatott felszereléstől, mint valami alaszakai aranyásó csapat: a jobb vállukat gázalarctáska, kenyeres zsák húzta, erre kötözték rá a szürke, egészségtelen bádogszínű evőcsészét, kulacsot. Az expedíció tagjai nem elégedtek meg a bőr derékszíjra felfűzött tölténytáskákkal, a hátizsák fölé szíjazott tölténybőröndben is tartalék lőszeret cipeltek. Terepszínű sátorlap, szürke tábori takaró, köpeny egészítette ki a felszerelést. Néhányan közülük felül tarka, a zöld és a barna különféle árnyalatait foltokban egymásba vegyítő álcaruhát viseltek. A derékszíjukba tűzött gránátok, a bal oldalukon tokban lógó bajonett még tovább fokozta harcias megjelenésüket. A csapat élelmiszerkészletét, további lőszeres ládákat, néhány könnyű aknavetőt és hozzá való gránátokat, a rádiót, amelyen majd naponta jelentést kell tenniük a parancsnokságnak, lovakra kötözték. A terherhordó állatok az alakzat végén ácsorogtak, kettős sorban, rövid száron, kettosával egy-egy honvéd őrizetére bízva. Mialatt a katonák feltűzött szuronnyal vigyázzállásban álltak végig a búcsúztató beszédet, a lovak az ezredes dörgedelmeivel mit sem törődve, unatkozva rágták a zablát, a lábukkal fücsomókat kapartak ki a földből, a nyakukat nyújtogatták és olyan erővel rázták meg, hogy a katonák meg-megtántorodtak, hogy aztán dühös zablarángatással fegyelmezzék meg a rájuk bízott állatokat. Távolabb, a még mindig a beszédét harsogó ezredes látókörén kívül, mintegy kiteszítva a szabályos alakzatban álló honvédek tömbszerű, monolit csapatától, rendetlen, sornak alig nevezhető, girbe-gurba hármastalban, mint a gyerekek, ukrán segédszolgálatosok ácsorognak kifürkészhetetlen tekintettel – ez volt Garai első benyomása, amikor végignézett a német, magyar vagy éppen a Vörös Hadsereg egyenruháinak darabjaiba és sokféle színű, anyagú civil ruhadarabba öltözött csapaton. A fegyvereik sem voltak különbek: Moszin–Nagant-puskák, magyar karabélyok mellett itt-ott német Mp40-es géppisztolyok lógtak a szakállas, hegyi rablókra emlékeztető ábrázatú segédszolgálatosok vállán, nyakában. A parancsnokuk, egy báránykucsmás, szakállas, nagydarab, igazi hentesalkatú férfi volt, aki azt állította, valamennyien kiismerik magukat ebben a fél magyarországi területű vadonban, és nem mellesleg egyszerűbben

szót értenek az erdőben élő honfitársaikkal, mint a honvédek. A parancsnokság felderítőnek és útikalauznak rendelte őket a csapat mellé. Hogy a magyarok harc esetén meg tudják különböztetni a segédszolgálatosokat a partizánoktól, bal felkarjukra vászonból hasított, csaknem tenyérenyi széles fehér szalagot kötöttek. Ennek a szedett-vedett társaságnak a látványa, ezek a kiismerhetetlen, vadul villódzó tekintetek furcsa, jóleső izgalommal töltötték el Garait, bár maga sem értette, miért. Háború volt, és ő, igaz, a saját elhatározásából, mégiscsak embervadászatra indult; és még abban sem lehetett biztos, hogy élve megússza a kalandot. Mindazonáltal annyi, de annyi rég elfeledett érzést ébresztettek fel benne ezek a vad tekintetek, a zablájukat idegesen rángató lovak és a honvédek csillogó szuronyai: mintha egy sok-sok éve szunnyadó álom vált volna valósággá ebben az életképben. És amilyen távoli, olyan édes volt ez a látomás. Egyenest a Nagy Háború utolsó évébe repítette vissza, amikor maga is készen állt rá, hogy a bátyja nyomdokaiba lépjen, és ha mód nyílik rá, még az övénél is nagyobb hőstetteket hajtson végre – ilyen és ezekhez hasonló a gondolatok vagy inkább csak érzések zsongtak a hadnagyban, mialatt a csapaton legeltette a tekintetét. De nem olyan idők jártak, hogy egy Garaihoz hasonló férfi Ukrajnában sokáig időzhetett volna az álmai birodalmában.

– Honvédek, Isten áldjon benneteket! Jó vadászatot!

Az ezredes utolsó szavait követő csönd, majd a „pihenj”, „vigyázz”, „jobbra át”, „lépés indulj” vezényszavak rángatták ki Garait az emlékeiből, és egyben figyelmeztették: ideje csatlakozni az időközben elindult menetoszlophoz.

Ahogy elhagyták a kastély bejáratául szolgáló cirádás kovácsoltvas kaput, a tisztelő őrséget, a lépések szabályos üteme felbomlott, és az egyetlen hangba, amelyet a csapat addig kibocsátott, az oldalukról lelógó, hátukra erősített felszerelési tárgyak és fegyverek fémes zajába rövidesen emberi beszéd keveredett. A menetoszlop pillanatok alatt felöltötte a küldetéséhez méltó alakzatot: egy szétterülő, zsvajgó, porfelhőbe burkolózó embertömeg képe bontakozott ki Garai előtt. Letért az útról, és kissé előreszaladt, hogy néhány képet készítsen róla. Néhány ukrán is kivált az alakzataból, és futólépésben elsiettek mellette. Garai követte őket a tekintetével, amíg az úttal együtt el nem nyelte őket az erdő. Felderítők, gondolta magában, és ugyanaz a furcsa, szédítő érzés kerítette hatalmába, mint az ezredes beszéde alatt.

Miután elkattintott néhány kockát, odalépett az osztag parancsnokához, aki a menet élén gyalogolt.

– Mit gondolsz, találkozunk majd partizánokkal?

– Ha akarják, akkor hamarosan igen – felelte a magas, hirtelenszóke főhadnagy.

– Hogy érti?

– Ez az ő területük. Akkor támadnak, amikor akarnak.

Egy ideig némán lépdeltek egymás mellett, mindketten elmerültek a gondolataikban. A csendet végül a főhadnagy törte meg. Úgy érezte, bővebb magyarázattal tartozik Garainak, és nem akarta megijeszteni a haditudósítót.

– De ne számítsa valami nagy csatára. Odacsapnak, megpróbálják a legnagyobb veszteséget okozni nekünk, aztán eltűnnek a vadonban – bökött állával a látóhatár szélét áthatolhatatlan zöld falként lezáró erdősegre. – Egyszóval ez nem olyasmi lesz, mint amit már megtapasztalhatott a Nagy Háborúban. Itt nem lesz tüzérségi előkészítés, szurony- vagy lovasroham. Örüljünk neki, ha egyáltalán látjuk őket, és viszonzni tudjuk a tüzet, mielőtt felszívódnának. Azt tanácsolom, hogy harc esetén maradjon hátul, lapuljon meg. Nincs magára írva, hogy haditudósító – foglalta össze a főhadnagy a partizánháború lényegét. – Persze, azért mi is rájuk bukkanhatunk. Erre vannak az ukránok, hogy felhajtsák nekünk a vadat – tette hozzá rövid szünet után.

Garai egy bólintással nyugtázta a jó tanácsot; nem akart sem a Nagy Háborúról hallani, sem a – legalábbis egyesek szerint – szerencséséről magyarázkodni ennek a hozzá képest tejelezzájú főhadnagynak.

Vagy egy kilométert mehettek némán egymás mellett, amikor a parancsnok ezzel a kérdéssel lepte meg Garait:

– Hadnagy, maga merre harcolt?

A főhadnagy nem véletlenül tette fel éppen ezt a kérdést Garainak. Amióta megtudta, hogy egy haditudósító csatlakozik az egységükhöz, szinte azonnal motoszkálni kezdett benne egy gondolat, egy merész ötlet, amely a felkészülés két napjában kész tervvé érett. Elhatározta, hogy addig ügyeskedik, amíg a *Katona Újság* címlapjára nem kerül. Micsoda dicsőség lenne szerepelni a lapban, és persze a karrierjének sem tenne rosszat. Régóta esedékes az előléptetése, de azért nem árt egy kicsit megolajozni a gépezetet – okoskodott magában.

A főhadnagy, hogy valóra váltsa a tervét, elhatározta, a tisztek közt szokásos bajtársi viszonyon túl valamiféle barátságához közelítő bizalmi viszonyt alakít ki Garaival az expedíció idejére. Az volt a tapasztalata, hogy a Garai korú férfiak általában megjárták a Nagy Háborút, és előszeretettel beszélgetnek harctéri élményeikről, ezért terelte erre a szót.

– Az olasz fronton – felelte a gondolataiba merült Garai.

Amint kimondta, már meg is bánta. Ijedten nézett a főhadnagra. Előre rettegett attól, hogy a másik rákérdez valamilyen részletre, példának okáért az egysége számára. A főhadnagy azonban már az eget kémlelte. Egy repülőgép motorzaja töltötte be a teret. A furcsa külsejű, német felségjelű gép, amely egyetlen vadász- vagy bombázógépre sem hasonlított, mélyrepülésben elhúzott az oszlop felett, majd köszöntésképpen szárnyait billegtetve kelet felé vette az irányt.

– Ez miféle szerzet? – kérdezte Garai, aki kapva kapott a repülő váratlan megjelenése teremtetten alkalmon, hogy az olasz frontról elterelje a szót.

– Egy német Gólya felderítőgép – felelte a főhadnagy. – Ő lesz a szemünk odafent, de ha kell, biztosítja az összeköttetést a másik egységgel – magyarázta lelkesen.

A főhadnagy csapatával egyidejűleg, egy jó ötven kilométerrel északabbra fekvő támponttól elindult egy másik egység is, hogy a repülő segítségével harapófogóba fogják a köztük rekedt partizánokat. Miközben mindketten követték tekintetükkel repülőgépet, amíg a tiszta kék égen egy apró fekete ponttá nem zsugorodott és végül el nem tűnt, Garainak sikerült összeszednie magát: azonnal kérdésekkel kezdte el bombázni a csapat parancsnokát a partizánokról, a harcmódorokról, a harctéri élményeiről. A főhadnagy készségesen elégitette ki a haditudósító kíváncsiságát. Mire elérték az erdőt, mindketten elégedetten meneteltek egymás mellett. Garainak sikerült elterelnie a főhadnagy gondolatait a Nagy Háborúról, a főhadnagy pedig meg volt győződve róla, hogy tervének első része remekül sikerült, egész rendesen összebarátkoztak Garaival. Elégedetten dörzsölte a kezét, miközben lelki szemeivel szinte már látta is magát a *Katona Újság* címlapján.

Sötét, néma erdőségeken keltek át: a fák olyan hatalmasak voltak, mintha az ősidőkből maradtak volna fenn. Lombkoronájuk boltíveket alkotva eltakarta a napot; ebben a buján zöldellő katedrálisban nappal is sűrű félhomály uralkodott. A fák közt megrekedő hajnali párák ködben minden apró neszre megridva, szinte vakon tapogatózva, a fegyvereiket mindig lövésre készen tartva settenkedtek előre. Időnként vadakat vertek fel fészükéből, odújukból, jávorszarvasok vonulását, vaddisznók csapását keresztyétek. Többször is átkeltek a Gyeszán és még két másik, jelentéktelen kis folyón, Garai nem jegyezte meg a nevüket. Átkutatták a százados által is említett folyókanyarulatokat, ártereket, miközben szűnyoghadseregekkel csaptak össze, de minden igyekezetük ellenére nyomát sem lelték az igazi ellenségnek, a partizánoknak.

A tizedik napon már esteledett, amikor egy erdőtől ölelt rétre értek; a csapat letáborozott az apró virágok végtelen szőnyegén. Mire besötétedett, a fekete égbolton ragyogó csillagok halvány földi tükröképeiként tábor tüzek hasítottak ki fénylő foltokat az éjszakai mezőből; a rögtönzött tábor szélén a fény és a mindent beborító feketeség határán örök rőt-ták egyhangú útjukat.

– Mit gondol, látunk még egyáltalán élő partizánt? – kérdezte Garai a főhadnagytól.

A hadnagyon néhány napja erőt vett a csüggedés. Úgy érezte, teljesen feleslegesen kutatnak vadonban, mocsaras árterületeken a partizánok után; mintha a föld nyelte volna el őket, egyszerűen eltűntek. Az időnként fel-felbukkanó Gólya sem látta őket a magasból. Hogy a fenébe írjak így fotókkal illusztrált, színes, igazi harctéri riportot – ahogy azt a főparancsnokságon kérték – az egyik hős magyar alakulatról, amely Ukrajnában harcol a partizánok ellen, dühöngött magában.

– Ha kitar a szerencsénk, akkor nem – adott lakonikus választ a főhadnagy, akinek a harci kedve a nap folyamán erősen megcsappant. Néhány órája rádión kapta a figyelmeztetést, hogy erős partizáncsapatok tevékenykednek abban a körzetben, ahol ők is tartózkodnak. A másik egységen már rajta is ütöttek. A parancsnokuk és a legénység egy része elesett, sok a sebesült, megkezdték a kivonásukat. Rájuk már biztosan nem számíthattak. A főhadnagy a felderítést átkozta, és tudta, hogy mostantól nehéz útjuk lesz hazáig, és ezalatt könnyen válhatnak vadászból üldözött vaddá.

– Hogy érti?

Garait meglepte a parancsnok válasza, hiszen a főhadnagyban addig csak úgy buzgott a tettvágy.

– Higgye el, eddig szerencsénk volt. De ha belefutunk egy komolyabb csapatba, akár mézárulásba is fordulhat a dolog. Jobb nem kísérteni a szerencsét.

A főhadnagy senkinek sem szólt a másik osztag pusztulásáról, a rádiót kezelő zászlóst is hallgatásra utasította. Nem akarta, hogy pánik törjön ki a katonák közt. Különösen az ukrán segédszolgálatosok reakciójától tartott, mert gyakran előfordult, hogy megszöktek vagy ha harc közben veszni látták a helyzetet, egyszerűen átálltak a partizánokhoz. A főhadnagy tisztában volt vele, hogy hiába a térkép és az iránytű, nélkülük nehezen boldogulnak. Garai szeretett volna többet megtudni a főhadnagy hirtelen páfordulásáról, de a parancsnok jelezve, hogy részéről befejezettek tekinti a beszélgetést, felállt és jó éjt kívánva magára hagyta a hadnagyot.

A főhadnagy megkedvelte Garait, és a beszélgetéseik alapján értelmes embernek ismerte meg. Biztos volt benne, hogy remek kis cikket írna a csapatról és persze róla, de már egyáltalán nem vágyott a *Katona Újság* címlapjára, csak az járt a fejében, hogy mielőbb kijusson erről az átkozott helyről.

Garai erről mit sem sejtett, amikor lefeküdt a fekhelyként szolgáló sátorlapra. Csak annyit tudott, hogy ha nem történik valami csoda, búcsút inthet az annyira várt kalandnak, és élete nagy riportja, a színes, izgalmas tudósítás egy partizánvadászatról, sohasem készül el. Pedig mióta imádkozott titokban, hogy vele is történjen végre valami, valami igazán izgalmas dolog, ami megváltoztatja az életét!

Mert mit ért el ő addig az életben? – tette fel magának a kérdést a csillagokat bámulva. Semmit. Illetve szinte semmit, javította ki magát. Az egyetemi tanulmányok nem hozták lázba. Elvégezte ugyan a bölcsészkart, de csak úgy ímmel-ámmal, félszívvel. Tanítani már nem akart. Jobb híján elment újságírónak Bethlen kedvenc bulvárlapjához, a *8 Órai Újsághoz*.

Az apja nem volt kibékülve a kisebbik fia sorsával. „Elmúltál negyven, és se feleséged, se gyereked! Ideje lenne már felnőni! – szüntelenül ezzel végzálta. – Vegyél példát Gézáról!”, tette még hozzá minden alkalommal jó tanácsként. Pedig Géza sem volt más vagy több, mint ő, amikor tizenötben elvitték katonának. Az esze, ahogy akkoriban majd minden fiatalembernek, a nők, az ital és a barátok körül járt. Az volt a közös titkos tervük Imrével, hogy írók lesznek, és olyan fantasztikus történeteket ötlenek majd ki együtt, mint amilyeneket Verne Gyula írt. De amikor első ízben hazaérkezett a frontról, Imre azonnal észrevette, hogy valami végleg megváltozott kettőjük közt. Úgy érezte, mintha száz év választaná el őket egymástól. A háború után a bátyja többé szóba sem hozta a közös írói tervüket; az orvosi karra iratkozott be. Az apjuk lelkesen fogadta Géza döntését, és pálfordulását a háború jellemformáló erejének tudta be.

Géza, ez a komoly sebészorvos, boldog többgyerekes családapa, nem mellesleg a Mária Terézia-rend Lovagkeresztjének büszke birtokosa, már a pusztta létével eltékozolt életére figyelmeztette Imrét. Legalább a háborúból ne maradtam volna ki, dühöngött magában minden alkalommal, amikor végig kellett hallgatnia annak az átkozott rendjelnek a történetét: hogy miként vette észre Géza a zászlóalj oldalában előre nyomuló oroszokat. Hogyan ismerte fel szinte azonnal, mit kell tennie, hogy aztán két altisztal az oldalán, egyetlen géppuskával állást foglaljon egy erdősávban. És végül, az állvány nélküli fegyvert a két bátor katona térdére fektetve, hogyan kaszabolta le a rohamra induló muszkákat. Garai Imre ilyenkor – főként társaságban, idegenek közt – csendben, a háttérbe húzódva, mint ha ott sem lenne, hallgatta a bátyja történeteit. Erős szorongás vett rajta erőt, rettegett attól, hogy valaki egyszer nekiszegezi a kérdést: Imre, mondd csak, te melyik fronton is szolgáltál?

Hogyan is versenyezhetne az ő élete az ilyen és ehhez hasonló történetekkel, állapította meg magában szomorúan. Neki az Arizóna, a Moulin Rouge, a Polo Bar és a többi hasonló éjszakai szórakozóhely jutott harctérnek. Ott kellett megküzdenie a sztorkért, amelyeket – ezt még a többi újságíró is kénytelen volt elismerni – mindig szellemes, könnyed, itt-ott fanyar humorral fűszerezve írt meg a társasági rovatba. Az olvasók kedvelték Garai stílusát, és amikor át akart szerződni a *Pesti Hírlaphoz*, a főszerkesztő szinte könyörgött neki, hogy maradjon. Ennek ellenére elképzelhetetlen volt számára, hogy otthon szóba hozza a pesti félvilág viselt dolgairól szóló írásait. Amikor az apja, ez a szigorú tekintetű gimnázium igazgató a hogyléte felől érdeklődött, kénytelen volt mindig valamilyen elcsépelet udvarias frázissal elütni a választ. Ilyenkor tiszta szívéből utálta az éjszaka világát, a nők és a pezsgő körül forgó bohém életét.

Tízet mutatott Garai órája, amikor az utolsó tábortüzek is összeszoktak. A fénnel együtt az emberi neszek, zajok is elhaltak körülötte a táborban. De hiába volt Garai holtfáradt, még sokáig nem jött álom a szemére; egyre csak az apja szavai jártak a fejében: „ideje lenne felnőni!”

Másnap a főhadnagy, hogy az emberei gyanút ne fogjanak, nagy félkört leírva megfordította a menet irányát. A manőver az egész napot igénybe vette. A parancsnok a Gólyát is elküldte. Úgy okoskodott, ha eddig nem fedezték fel őket, akkor minek hívja fel a partizánok figyelmét azzal, hogy ott köröz a fejük felett egy repülőgép. Ezzel ugyan elveszítették az égi szemüket, de a főhadnagy nem bánta, sok hasznát eddig sem vettük, győzte meg magát a döntése helyességéről. A csapat újra belevetette magát a vadon sűrű félhomályába, megint folyókon és mocsaras területeken keltek át, és tovább hadakoztak a szűnyogseregekkel.

A partizánok a tizenharmadik napon ütöttek rajtuk. A füzesek közt lomhán kanyargó Gyészna egyik kanyarulatában, egy félszigetnek is beillő területen vertek tábort éjszakára. Három oldalról a folyó vette körül őket, az egyetlen kijárat egy süppedős, víztől csillogó réten át vezetett, amelyet rekettyések és szomorúfűzligetek pettyeztek. Támadás esetén jól védhető hely volt, de most inkább csapdának bizonyult. Az oroszok táborbontást követően támadtak; kivárták, hogy a magyar oszlop elhagyja a félsziget nyújtotta természetes védelmet, és a réten átvágva a közeli erdő felé vegye az irányt. Az ukránok egy része, ahogy arra a főhadnagy számított, karszalagját letépve, fegyvereit a feje fölé tartva a partizánok felé rohant, de az oroszok aznap úgy döntöttek, hogy nincs átállás. Legéppuskázták őket mind egy szálíg. Azok a segédszolgálatosok sem jártak jobban, mint a réten vérükbe fagyva, holtan heverő társaik, akik a Gyészna felé vették az irányt, hogy a folyón átgázolva nyerjenek egérutat, mert a partizánok a túlparton is felállítottak egy géppuskát. Hamarosan vértől piroslott a folyó, és hullákat sodort a víz.

A honvédek, felocsúdva a támadás okozta első sokkból, tisztjeik vezetésével igyekeztek valamiféle védvonalat alkotni a patkó alakú félsziget bejáratánál. Nem telt el tíz perc az első lövés óta, és a géppuskák kelepelésébe tompa puffanásra emlékeztető hangok keveredtek: mindkét oldalon működésbe léptek az aknavető. A puha, szivacsos ártéri talajba becsapódó gránátok robbanásai nyomán sár- és vízgejzírek szöktek a magasba. Mindenütt hullák és jajgató sebesültek feküdtek. A számbeli fölényben lévő partizánok heves tüze a földre kényszerítette a honvédeket; ha valaki megpróbált akár csak feltérdelni a pontosabb célzáshoz, azonnal leterítette egy golyó.

Kétségbeejtő és egyben kaotikus volt a helyzet. A főhadnagy megpróbálta túlülvöltetni a fegyverek hangját, Garai így találta meg. Egy vízzel félig teli mélyedésben feküdt, és éppen a helyettesével, egy hadnaggal beszélte meg a hadihelyzetet, amely nem volt túl rózsás.

– A folyón át nem tudunk visszavonulni, a rohadékok bekerítettek bennünket, és most azon ügködnek, hogy közelebb kerüljenek hozzánk és lerohanjanak – foglalta össze he-

lyettesének a helyzetet a főhadnagy, majd azzal küldte a jobb szárnyon, néhány kidőlt fa fedezékéből tüzelő géppuskához a hadnagyot, ne engedje, hogy a ruszkiak teret nyerjenek.

– Maga mi az istent keres itt?! – üvöltött rá a mellé kúszó Garaira a meglepett parancsnok.

– Segíteni szeretnék! – kiabálta vissza Garai.

– Nem tud! Menjen hátra! Itt csak útban van és a végén még lelöveti magát! Már hívunk rádióan légi támogatást, addig megpróbáljuk távol tartani őket!

Azzal, Garai választát meg sem várva, kimászott a gödörből, és görnyedt tartásban, szinte már a földhöz lapulva végigfutott a honvédek csatárláncán, közben néhány pillanatra meg-megállt, hogy kiadjon egy-egy parancsot.

Garai magára maradt a gödörben. Nem messze tőle, sűrű gőzfelhőt préselve ki magából, egy Schwarzlose géppuska szórta a halált a partizánokra. A fegyver már az első világháborúban is használatban volt, a bakák csak Schwarzjósának becézték. Hangja, a kezelő felsőteste, amely a tüzelés ütemére rázkódott, az üres hüvelyek csilingelése különös hatást gyakorolt Garaira. Az egész testét adrenalin öntötte el. Kimászott a mélyedésből, és a körülötte fűtyülő lövedékekkel mit sem törődve úgy lépett oda a géppuskásokhoz, mint aki teljesen biztos a dolgában.

– Maguk hárman! – szólt rá a fegyver személyzetére. – Hozzák a géppuskát, velem jönnek! Átgázolunk, a folyón és az oldalukba kerülünk – közölte ellentmondást nem tűrő hangon haditervét a három honvéddel.

A folyó partján álltak, a félsziget északi oldalán, a bokrok közt, egyelőre biztonságban. Garai úgy saccolta, hogy a géppuska kezelője, aki a félsziget kiöblösödése miatt a vízen át menekülő ukránokat legyilkolta, a sűrű növényzettől nem láthatja őket. A honvédek egyetlen biccentéssel vették tudomásul a parancsot. A következő néhány idegőrlő percben Garai és az emberei a fejük fölé tartott fegyverrel, állvánnyal és a tartalék lőszeres rakaszokkal észrevétlenül átgázoltak a mellig érő folyón. Sem a túparti géppuska, sem a félsziget bejáratát ostromló partizánok nem vették észre őket.

– Hagyja, majd én – mondta Garai a kezelőnek, és leült az időközben újra felállított géppuska mögé. Az irányzékon át tisztán látta a mezőn éppen rohamra induló partizánok barna foltjait. Amíg Garai és a három honvéd az átkelésnél volt elfoglalva, az oroszoknak sikerült egyetlen rohamnyi távolságra megközelíteni a kétségbeesetten védekező magyarok vonalát. Az orosz parancsnok a helyzet láttán úgy határozott, hogy dűlőre viszi a dolgot: elrendelte a támadást. A mezőt hangos „huri! huri!” kiáltással rohamozó partizánok lepték el. Ekkor szólalt meg Garai géppuskája. „A rohamozó katona szemből még csak elviseli, de oldalról már nem szenvedheti a géppuskatűzet”, erre még tizenhétben, a kiképzése során egy frontot megjárt, félkarú törzsőrmester oktatta Garait és a társait – és ő most a fegyvert, ahogy azt annak idején tanulta, a rohamozók oldalában állította fel. A partizánok közt pillanatok alatt eluralkodott a pánik. Sorra buktak fel, és maradtak holtan vagy feküdtek sebesülten, jajgatva a földön. Néhányan a géppuska felé rohantak, hogy egy géppisztolyosorozattal vagy gránáttal elnémítsák Garai fegyverét, de a próbálkozást egyikük sem élte túl.

A főhadnagy, látva, hogy az orosz támadás összeomlik, maga is rohamra vezette a honvédek. A megzavarodott partizánok közül sokan felemelt kézzel megadták magukat, mások a közeli fűzfaerdőbe próbáltak bemenekülni, de a Schwarzlose lekaszáltta őket; csak kevesen érték el a biztonságot jelentő fákat.

Már mindennek vége volt, csak néhány kósza lövés dörrent itt-ott, amikor Garai nagy ütést kapott a bordái közé. Mintha mellbe vágták volna. Nem volt fájdalmas, de elsőprő fáradtság lett úrrá rajta, a karjai lecsúsztak a fegyverről.

– Hadnagy, ezt igazán jól csinálta, kitüntetést érdemelne érte! Ma ugyan elhagyott bennünket a szerencse, de hála magának, végül mégis a miénk lett a nap! – kiáltotta oda Garainak a főhadnagy, aki akkor tért vissza az üldözésből a csapat zömével. A köréjük gyűlt honvédek is mind hálával vegyes tisztelettel néztek a hadnagra.

– Jól van – bólintott Garai feléjük, és elmosolyodott. Elégedettség töltötte el. A kezféjével még legyintett egyet, de gyorsan fogyott a lélegzete. Mintha egy kéz nyomta volna le a nyakánál fogva: akárhogy igyekezett, képtelen volt megtartani a fejét; rábukott a mellkasára, és nem is emelte fel többé. Így maradt a fegyver mögött szoborrá meredve, dermedt ajkán egy férfi mosolyával. ■ ■ ■

■ **Kötter Tamás:** 1970-ben született Csornán. Jelenleg Budapesten él, és ügyvédként dolgozik. Kötetei a Kalligram Kiadónál: *Rablóhalak* (2013), *Dögkeselyűk* (2014), *A harcból nincs elbocsátás* (2015), *Ikea, vasárnap* (2017), *Nem kijárat (Apró hazugságok egy férfi életéből)* (2019), *Férfiak fegyverben (Frontnovellák a II. világháborúból)* (2020).

